

Lagnustund

Eftir 30 ára óslitnaða framgongd er landið í kreppu. Hækkandi fiskanøgdir og hækkanði fiskaprisir hava givið okkum møguleikar sum aldri fyrr. Men vit hava umsitid hesar møguleikar illa. Markleyst oyðsl hevur eyðkent hesi árin. Ileggingarnar hava verið hárreisandi. Samstundis sum at summir spekulantar vassa í pengum, verður rokningin fyri oyðslorgið send teimum vanligu skattaborgarunum, sum eru ósekir í øllum úttan einum: teir hava sjálvir valt teir styrandi.

Blindur oyðsli-politikkur

Tað, sum tær góðu tíðurnar síðan 1960 hava fært til, er: undirskot oman á undirskot. Skrivstovur oman á skrivstovur. Hogtloft stovr, sum eingin hevur bruk fyri. Berghol til seyð at spáka igjøgnum. Skip til ongan fisk. Sansaleysan innflutning av bilum og øðrum óneyðugum. Milliárdlár til abba-børnini at rinda aftur.

Farmaflotin bleiv avreiddur og siglir nú milliónir inn — til útlendingar. Tey húska, sum lögdu pening og rygg til fyri at skapa Føroyum eitt alternativ til fiskivinnuna, verða forfylgd av skattavaldsins dýnulyftarum.

Søguligt svik

Tað svik, sum nakrir fáir hogframenn hava framt móti stovnarum og veljarum Tjóðveldisflokksins, er søgu-

ligt. Livsverk Erlends liggur í skeljum. Á komandi vali missir flokkurin helst meira enn helvtina av sínum veljarum. At hesin aður so reyssi flokkur hvørur, kann vera sin sak. Verri er tað, at alt tað góða, sum hevur hingið uppi í Tjóðveldisflokkinum, eisini hvørur ella fær ólivissar: sjálvbjargnishugsjónin, lønmottakarpolitikurin, hernaðarandstöðan, viljin til upplýsing og mentan. Flokkurin hjá skaldum og listafólkum er nú blivin ein rætt, har tey óvitandi tyrpast. Kennir tú ikki S fyri K, so kemur Tjóðveldisflokkurin eftir tær og setir teg í onkra mentunarliga nevnd ella starv.

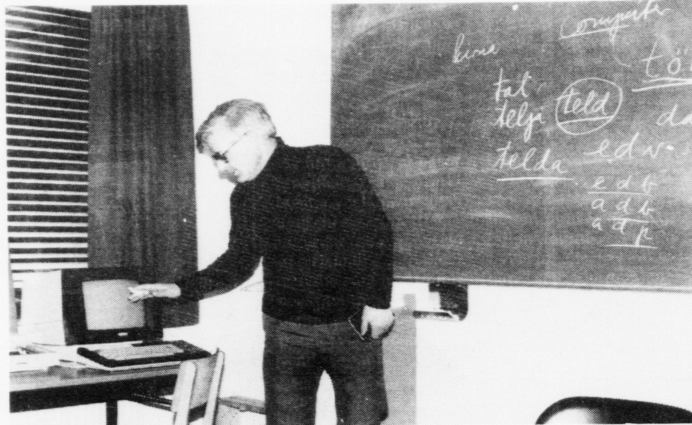
«Vit ganga fram í ljósan dag!», skrivur barnablaðið 14. September gleðistrálendi, meðan landið søkkur niður í búskaparligt og politiskt bólamyrkur.

Hvør kann?

Hvør fer eftir komandi lögtingsval at duga og orka at stýra landinum burtur úr neyðini? Hvar er tann politiska kraft, sum kann leggja eina framtíðarkós, sum ikki inniheldur vitaleyst oyðsl, investeringar út í toman heim og valagn fyri milliárdir?

Fyri 54 árum síðani skrivaði Jørgen-Frantz Jacobsen, at tað var óvist, um føroyingar fóru at orka at bera «denn strålende, men byrdefulde tid». Sum samfelagið sær út í dag, hava føroyingar ikki staðið royndina. ps

Øll eiga málið

Tað eru tveir partar í mál-ösemjuni. Tað eru reinsifólkini (puristarnir), sum vilja reinsa føroyskt fyri tað, tey kalla »málspillur«. Hetta eru aloftast orð av donskum uppruna. Tey royna eisini at gera nýggj orð, og tað eydnast í einstokum forum væl, men í flestu forum illa.

Tey, sum vilja verja føroyskt móti óneyðugari og harðligari reinsing, verjifólkini, halda sum so: Føroyskt er tað mál, sum verður tosað í Føroyum, og tað hevur sum øll onnur mál fingið ávirkan uttaneftir. Øll málrokt má vera varlig. Vit sleppa ikki undan fremmandarorðum, og tað er skeið at gera føroyskt til íslendskt.

Ösemjen hevur sína rót í máláskoðanini. Reinsifólkini halda, at tað er møgult og beint at útskifta orð lika so mekaniskt sum vit skifta hjúl (ikkj töl) á einum bili. Verjifólkini hveppa seg við at amputera málið. Tey siggja tað sum eina livandi organismu, sum tað altið má vera vanda-mikið at skera í.

Reinsifólkini eru á

skeivari leið. Tað kann best visast við tveimum umstøðum, sum tey tykjast hava gloymt: Orðini hava a) skyldskap og b) konnotation. Eitt orð er ikki lika einsamalt sum ein móttrikkur.

Vit kunnu sum dømi taka orðið »gear«, sum er komið natúrliga inn í málið við einum tekniskum framtaki á sama hátt sum t.d. veitur, motorur, telefon og kontakt. Nú vilja reinsifólkini taka gear burtur og seta tað íslenska »kerfi« í staðin. (At hetta tjövagoðsið skal bliva til bæði kervi og gervi á føroyskum má vera skemt!). Men orðið gear er ikki einsamalt. Skyldfólkini hjá orðinum gear eru til dømis: Gearstong, framgear, bakkgear, frígear, gearkassi og gearolja.

Tað litteraturtekniska orðið konnotation merkir samtyðningur, hjátyðningur, og innihaldið eru tær associationir, sum hanga uppi við eitt orð ella orðafelli. Dømi »sjúkrahús« (= hvít klæðir, tøg, nervositetur, hjálpssemi). Ella: »summar-nátt« (= mjørkatám,

logn, fuglaljóð, romantikkur). Ella: »sunnudag seinnapart á bygð« (= kvirt, keðiligt, øl sova).

Ljómfloga. Hetta vanskaptu orðið fløvar ikki málvinin. Tað skal eittast at vera umseting av »compact disc«. Men diskur er jú eisini føroyskt, hóast tað kemur av látini (discus) ella grikskum (diskos). Tað er í øllum forum so mikið germaniserað, at borð á týskum eitur Tisch. Á tann hátt hava vit tað duplitt í tí gamla føroyska orðinum »borðiskur« (= borð-diskur). Tí skulu hesi vinaráð fara til allar Føroya radio-handlar: Kallið tit róliga compact disc fyri DISK stutt og greitt.

Um ljómfloguna kann tað sama sigast sum um kervið. Tað er hopeyst í orðafamiljuni og konnotationini. Skal ein compact disc-spæli (t.e. á normal-føroyskum: diskspæli) eita »ljómfloguleikstól«? Um konnotationina hjá ljómflogu kann sigast, at summi orð eru so mishátt, at als eingin konnotation gror uttan um tey. Tað kann í besta falli vera talan um falska konnotation,

sum tá tjóðskaparblaðið 14. September skrivur LJÓMFLOVA. Eitt annað u.l. 30 ára gamalt ljómorð er »kvøðuljómur«. Tað skuldi koma í staðin fyri ynskikonsert. Men hvi? »Ynski« er føroyskt, og »konsert« er (blivið) føroyskt. Tað er í heilum konsert í Norðurlandahúsinum og aðrastaðni — ikki ljómur ella ljómar ella ljómalota ella ljómastevna ella

Stríðið hjá reinsifólkunum er ein vindmyllubardagi, sum er dømdur til at miseydnast. Bardagin verður at kalla bara fæddur móti einstokum orðum, móti gomlum »donskum« og móti gomlum og nýggjum fremmandorðum. Tey gomlu orðini eru seig og røftfest, fremmandorðini verða bara fleiri og fleiri, og vit noyðast at brúka tey, hóast ein varlig hond eisini á hesum øki kann hampa um.

Betur var, um tann vælmeinta orkan bleiv brúkt til okkurt annað. Til dømis til at røkja føroyskan syntaks, bendingar og idiomatiskar samansettingar. Hetta er málsins beinagrind. Tað mátti verðið av størri týðningi at royt at varðveitt beinagrindina enn at royna at kýsta einstök orð burtur. Úrvalið av orðum kann aldri bliva nóg stórt. Og summi eru bæði komandi og farandi.

Mia

Forfylging av Klaks-víkar Býráð

Seinastu tíðina hevur døgliga verið skrivað í bløðunum um Klaksvíkar Býráð. Hendan skrivning hevur snúð seg um mangt og hvat, t.d. seinasta býráðsfund í fjør, lönarviðurskiftini hjá maskinførarum og til seinast

sparingarnar á havnarokinum.

Eyðkenni fyri alla hesa skrivning hevur verið tann, at skrivarin hevur verið sera væl orienteraður um býráðsarbeiði. Vit hava sæð hvussu samgongan og serliga býráðsformaðurin hava verið lögð undir bæði líkt og ólíkt.

T.d. stóð lesarabrev í Dimmalætting í januar mánaða, sum snúði seg um seinasta býráðsfund í fjør. Brævskrivarin segði seg hava verið á

tí býráðsfundinum og røsti tveimum andstöðupolitikarum (andstöðuni) fyri at hava staðið stinnir, tá sjálvst allir hinir triggir andstöðulimirnir tóku undir við meirilutanum í ávisum málum.

Hendan grein var merkt av sjálvrósi og litil ívi man vera um hvørjir brævskrivararnir vóru.

Øll vita, at Klaksvíkar Kommuna er í figgjargligum trupuleikum, orsakað av ovurnýtsluni tá folka-

flokkurin ráddi fyri borgum. Tí noyðist núsitandi samgonga at fáa by okkara ókonomiskt aftur á fótur. Fyri at hetta skal eydnast, verður neyðugt við fleiri ópopulerum avgerðum, m.a. tí, sum nú tíverri er hend við havnarfótunum.

Um hetta var einasta loysn viðvíkjandi sparingum á havnarokinum, eri eg ikki maður at svara uppá, men tað, sum undrar meg, er øll tann negativu skrivningin í Norðlýsinum

seinastu tíðina.

Eg, sum havi lisið flest øll hesi lesarabrev, sum øll hava verið undir dulnevni, eri so smátt byrjað at fáa illgruna um at sami maður stendur aftanfyrir alla hesa skrivning. Mangt bendir á, at viðkomandi er vanur at skriva til dagligt. Ja, hvør veit, kanska er hesin enn tá lærari.

Í síðsta Norðlýsi verður eisini sparað út eftir Simun Petur Hjelm, tí hesin er næstformaður í Føroya Lærarafelag.

Helst øvundar brævskrivarin honum hetta álitisstarv, sum er eitt rættuliga krevjandi og ábyrgdarfullt arbeiði.

Í øllum forum kann sláast fast, at brævskrivarin hevur skotið nóg skot við síðuna av, eisini í síni skrivning.

Omnia